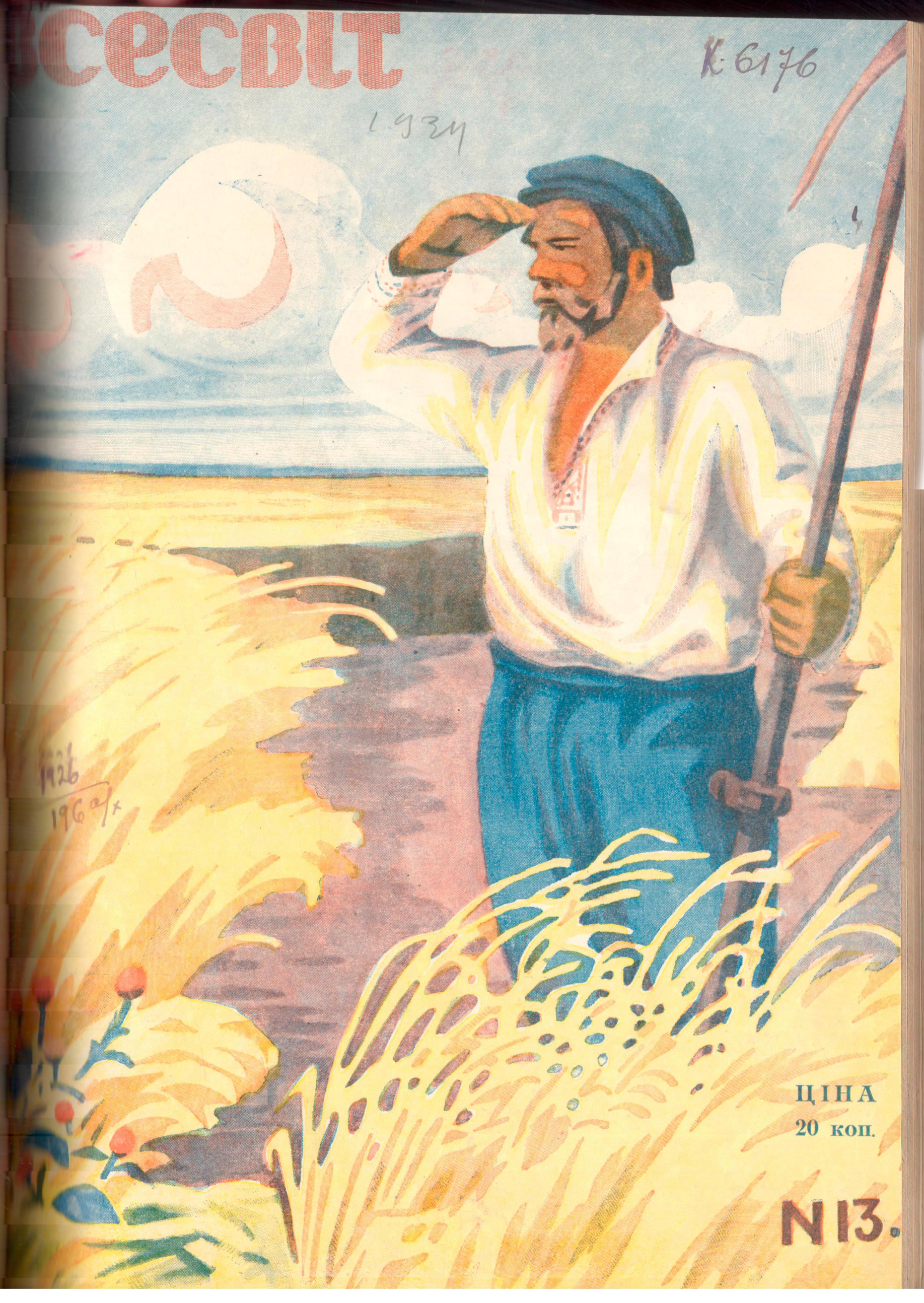

1934

1926
1960/x

ЦІНА
20 коп.

№13.

JUN 1950

№ 17714X „1926”].

Пролетарі всіх країн, єднайтесь!

ВСЕСВІТ

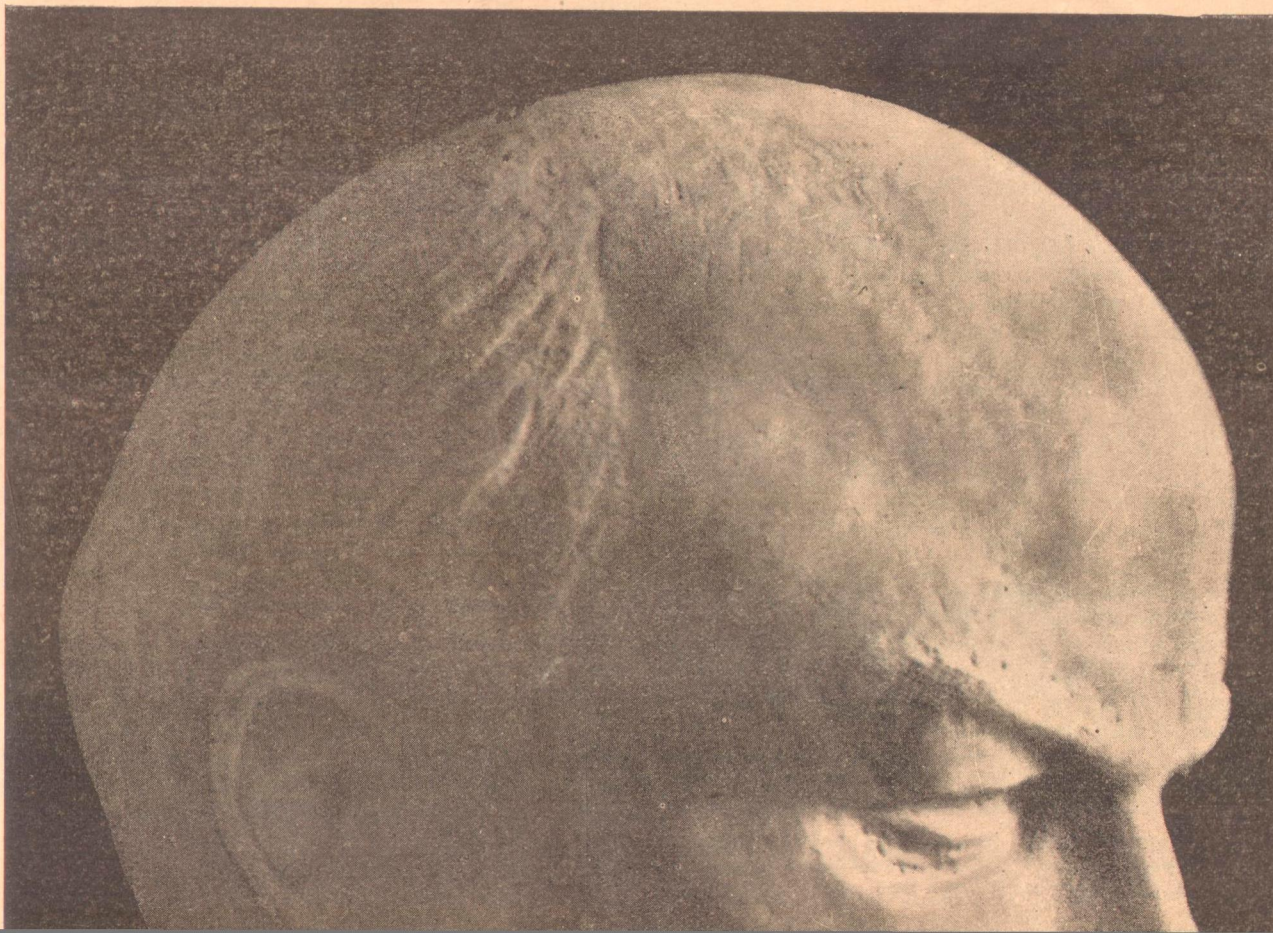
Фундатор В. БЛАКИТНИЙ

ШУМСЬКОГО О.
КАСЯНЕНКА Е.

№ 11 (36) 15 липня 1926 р.
Рік видання II-й.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ ДВОХТИЖНЕВИК

Харків, вул. Лібкнехта, № 11.
Тел. № 34-76.

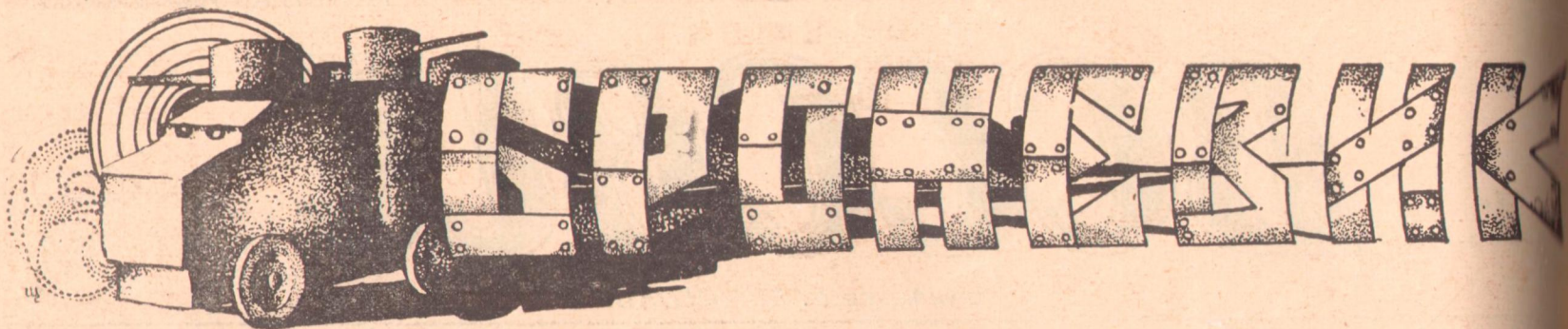

Мармурове погруддя Леніна.

Скульптура Б. Корольова.

Визнано за найбільш вдалу роботу серед інших скульптур В. І. Леніна.

I.

І вдень і вночі стугоніло Чорнигівське шосе. В два, в три ряди тяглися з Києва на далеку північ валки. Безладними купками і поодиночі чвалали захекані, пилом присипані піші. Тюхцем випереджували їх одинокі верхівці. Скільки оком глянеш, ворухився довгий шлях, мов сіро-жовта велетенська гусінь.

Не чути пісень, ані гучної говірки. Сумні, тривожні обличчя, суворі зморшки на лобі, спід нахмурених брів лихим позіром очі.

А здаля важким гуркотом невпинно гармати. То під Києвом славнозвісний троєкутний бій. Генерал Бредов коло Дарниці, Петлюра з Василькова. Більшовики відходять—не сила вдержатись. Сум на шосе, безладдя й метушня.

Адже тут і довгі військові обози, і червонохресні шпиталі, і евакуовані установи, і біженці, що тікають від білогвардійського мордування. Тисячі возів, десятки тисяч люду. Сквальною ходою, повсяк час оглядаючись назад, де останні боездатні частини стримують наступ білих. Ось-ось не вдержать і ті переріжуть шосе, єдиний рятунковий шлях. справа й зліва від нього сипучі піски, непроходні болота. Вовком дивиться похмурий селянин „комунію“, що дерла з нього „розв'орстку“, забирала придбана за перші дні революції добро. Не звертай із шосе, подорожній—хоч так, хоч сяк, а загинеш! Там десь, на далекій півночі перепочинеш, а зараз—ось іззаду все дужче ревуть гармати, а он десь із боку тарахкотить кулемет. Свій? Чужий? Хто його знає... Більше крок, мерщій хода.

— Сій, падлюко! Ти чого з гвинтовкою? Товариші на фронті, а ти навтьоки. Сій, кажу тобі!

Це застава. Сотня з Козелецького гарнізону ловить дезертирів, одбирає зброю, формує із збігців нові загони, вертає їх на фронт.

Гамір, прокльони, лайка. Кому охота вертати зі спасеного шляху

Раптом у сусідньому лісі постріли. Там, кажуть, бананди чатають на необережних. Іноді заскікують і на шосе, грабують обози.

Зав'юкали фурмани, зафоркали коні, заторохтіли високі колесні військові повозки, чіпляючи одна за одну, задержували займані селянські вози з переляканими дядьками. Лемоні лайка, галас.

— Куди лізеш вперед, щоб тобі повилазило!

— А ти чого спиш, мурмило невмите?

— Гони, гони, не оглядайсь!

Гуркотнява, курява, безтолоч, паніка невгамовна. Мереда від гедзів скаженіє.

Пошиковані було дезертири край дороги знов розбігалися. Фурманка з одібраною зброєю брязкотіла ген-ген, всотаним загальний рух, мов тріска в лотоках.

Командир сотні безнадійно махнув рукою і сердити вилаяв: —А, котись ви ковбасою, боягузи безтямні. Хай сюди!

Сотня поволі, неохоче збиралася наобіч шляху. Командир показував на ліс, що сопів невідомими хашами віддалік.

Шосе стугоніло без кінця, без краю... Тисячі коліс, десятки тисяч ніг. Курява. Спека.

II.

Командир бригади, поставленої в Козельці гарнізоні (там пройде після відступу з Києва майбутня лінія фронту) мовчки слухав рапорт сотенного:

— Нічого вдіяти не можна. Мов загати прорвало. Веріть когось із цієї отари на фронт—тільки псувати тим наслідком додати непевного елемента. Адже в лісі якийсь десяток дитів усе шосе переполошив. Оце аж до вечера за ним сотнею ганявся.

Комбриг стомлено махнув рукою:

— Знаю. Цілісінський дещо

ського мордування. Тисячі возів, десятки тисяч людей. Скванною ходою, повсяк час оглядаючись назад, де останні безздатні частини стримують наступ білих. Ось-ось не вдержать і ті переріжуть шосе, єдиний рятунковий шлях. Справа й зліва від нього сипучі піски, непроходні болота. Вовком дивиться похмурий селянинна „комунію“, що дерла з нього „розвборетку“, забирала придбане за перші дні революції добро. Не звертай із шосе, подорожній—хоч так, хоч сяк, а загинеш! Там десь, на далекій півночі перепочинеш, а зараз—ось іззаду все дужче ревуть гармати, а он десь із боку тарахкотить кулемет. Свій? Чужий? Хто його знає... Більше крок, мерщій хода.

— Стій, падлюко! Ти чого з гвинтовкою? Товариші на фронті, а ти навіть. Стій, кажу тобі!

Це застава. Сотня з Козелецького гарнізону ловить дезертирів, одбирає зброю, формує із збігців нові загони, вертає їх на фронт.

Гамір, прокльони, лайка. Кому охота вертати зі спасеного шляху.

— А, котись ви ковбасою, боягузи безтямні. Хлопцюди!

Сотня поволі, неохоче збиралася наобіч шляху. Командир показував на ліс, що сопів невідомими хащами віддалік.

Шосе стугоніло без кінця, без краю... Тисячі комуністичні десятки тисяч ніг. Курява. Спека.

II.

Командир бригади, поставленої в Козельці гарнізоні (там пройде після відступу з Києва майбутня лінія фронтів), мовчки слухав рапорт сотенного:

— Нічого вдіяти не можна. Мов загати прорвало. Вертаючись із цієї отари на фронт—тільки псувати тим настрій додавати непевного елемента. Адже в лісі якийсь десяток комуністичних дитів усе шосе переполошив. Оце аж до вечера за ними сотнею ганявся.

Комбриг стомлено махнув рукою:

— Знаю. Цілісінький день тільки й роботи, що гнати цю отару далі, проз Козелець, аби хоч який порядок додержати та щоб мешканці ця сарана не об'їла та не огрипала вала. Десь уже там, за Чорнилом, розібратися в тій каші можна було розсортувати людей й майно й розбити на частини.

— Товаришу комбриг, ваш апарат з застави кличуть!

— Ото ще проти ночі не жинило, що скоїлось... Ну, слухаю...

— Товаришу комбриг, біда! Шосе паніка—прорвавсь звідкільсь ворожий броневик.

— Де, як?

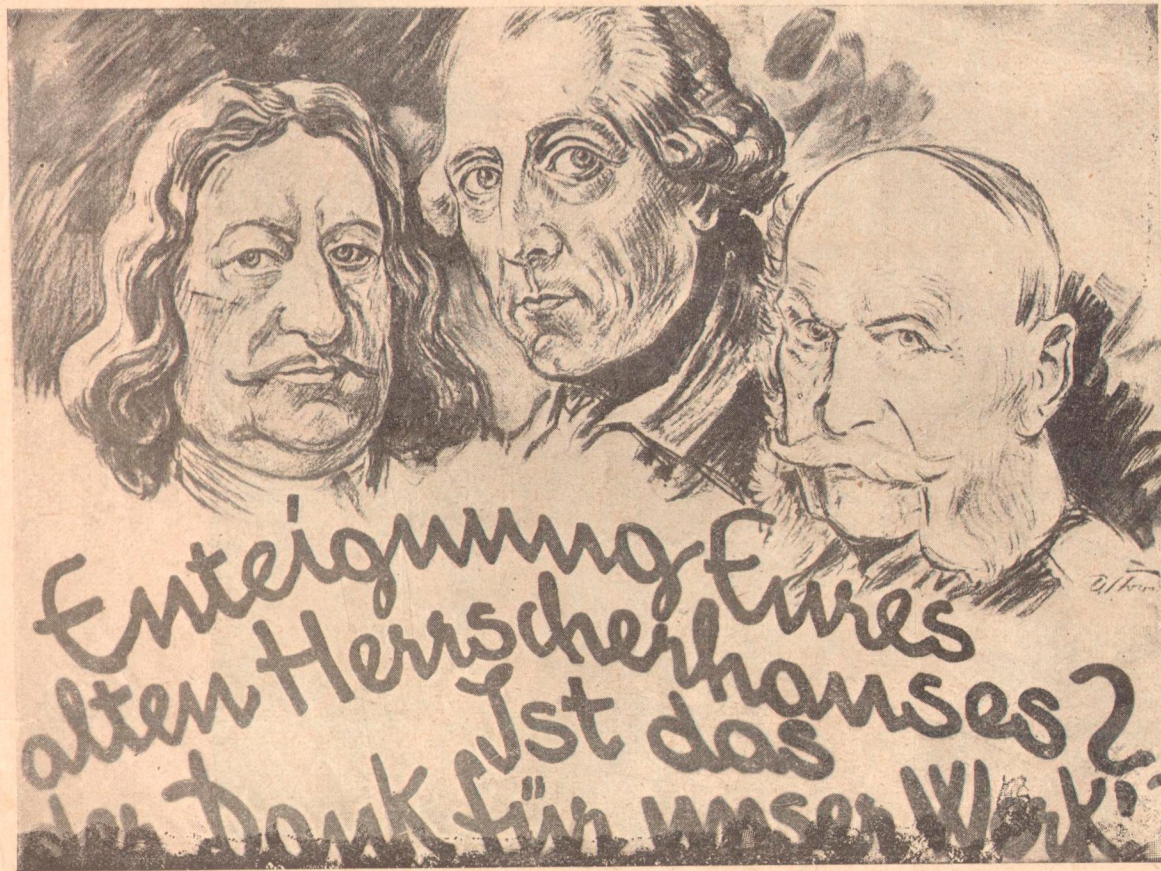
— Не знаю. Десь іздала чула стрілянину, а тут таке робиться, мов на пожежі в селі. Льодоломом шибки мчать, людей давлять, коні ноги ламають. Поночі вже—шосе ради не дасть, мов збожеволіли. Що робити?

— Стань на мостку, що на п'яти верстві звідси. Зараз пришлю апарат мобілем динаміту. Якщо броневик ітиме—зірвати мосток.

— Слухаю!

— Товаришу комбриг, до протомого дроту зі штабу требають.

— От ще клопоту набавлять. Гарна нічка буде, нівроку... Слухай, начгарнізона Козелець.

Кампанія проти повернення майна кол. принцям. На плакаті — „Так оце подяка за нашу працю.“

На шосе паніка. В напрямі до фронту тікають околишні обози. Десь узявся ворожий броневик. Можливо він пішли обходом з Ніжина, щоб перерізати шосе. Це загрожує відступу армії. За вашою особистою відповідальністю мусите той броневик знищити.

Слухаю... Товаришу сотенний, готуйте, сотню походу знов. Беріть заступ, кірки, ручні гранати.

Ш.

На півгодини по безлюдному шосе задріботіла машина з цокотом сотня.

На чолі їхав сам комбриг („за особистою відповідальністю“), пильно вдивляючись у нічний морок. Ніч темна ніч була. Десь далеко по хуторах валували дуби. По болотах скреготів деркач, цвюркала черепаха, кумкали жаби. Край обрію деколи промінилась блиском далека блискавка. Шпарко. Час від часу коні вилетіли й кидались убік, начувши труп присталої худоби. Ось перекинувся віз, онде покинули на колесах другий, третій...

Ех, відступ! Колись і ми поженемо вражих синів, а ви в штабці погублять.

Стій! Хто їде?

Застава. Мосток.

Ну, де ж ваш броневик?

Такий наш, як і ваш,—мов запоріжці султанові вказує сторожа: аж очі повибалушували, виглядали його. Казали бігунці, що верстви це зо дві було другого мостка, що на рудці. Ми одного перед вислали, щоб наслухав.

Гаразд. Тепер, хлопці, по обочинах, щоб не було. Та не гомоніти.

Уважно отсувалася сотня далі. Коли не коли вилетіла підкова чи шабля на стреміно, або чиркне тупіти на заступ.

Навіщо нам оце землеробське барахло?

Чекай-но, грабарювати будеш. Годі кульбаки надувати.

Цить ви там, бузотери!

Шверстви, верства. Спереду сугорб. Там далі долина, а в ній рудка. В канаві дозорець від застави.

Ну?

Стоїть біля мостка. Видимо боїться далі по шосю перти навмання. Сховавсь попід вербами, мов

Кампанія проти повернення майна кол. принцям у Німеччині. Праворуч несуть лямку схожу на колиш. імператора.

Такий наш, як і ваш,—мов запоріжці султанові
 стоїда сторожа: аж очі повибалушували, вигля-
 даючи його. Казали бігуниці, що верстви це зо дві бу-
 вало другого мостка, що на рудці. Ми одного
 вивислали, щоб наслухав.

Гаразд. Тепер, хлопці, по обочинах, щсб не
 було. Та не гомоніти.

Перезно отсувалася сотня далі. Коли не коли
 підкова чи шабля на стремено, або чиркне
 на заступ.

Навіщо нам оце землеробське баракло?
 Чекай-но, грабарювати будеш. Годі кульбаки
 павувать.

Цить ви там, бузотери!
 Шверстви, верства. Спереду сугорб. Там далі до-
 а в ній рудка. В канаві дозорець від застави.

Ну?
 Стоїть біля мостка. Видимо боїться далі по
 перти навманя. Сховавсь попід вербами, мов

Товаришу сотенний, ви з пів-
 тут. Перерити шосе, стати
 Якщо—бомбами в шини.
 ріли почуєте—вперед, в атаку.
 півсотня за мною!

IV.

Над рудкою туман коливавсь
 пасмами. Смердить болото-
 цивилизною, перепрілим зіл-

Півсо півсотня з комбригом об-
 шла, шукаючи броду. Як не
 вється в долину наниз—коні
 колін угрузають, болото чва-
 поглинути хоче. Хоч назад
 плану не здійснивши.

Решті чагарника доїхали.
 Рубай шаблями! Мости пе-
 Та мерщій—ніч коротка.

Вічі не наказувати. І так на
 тіло потерпло, від сирости
 дріжаки беруть.

В годину нагатили вузеньку
 коню. Коней у поводи—і на той
 вкопилися на гору та знов
 навкоси до шосе, щоб за
 ну від броневика бути. Збаг-
 план комбригів, весело тупо-
 ріалсю.

Ось ми тобі теж на зяб шосе
 вимо. Не померзнеш на пух-
 айда незвана!

Кампанія проти повернення майна кол. принцям у Німеччині. Праворуч несуть лямку схожу на колиш. імператора.

Погано живеться принцям у Німеччині. Вільгельм дістає щодня 1670 марок, генерал в одставці 50 марок, робітник 7 марок, безробітний 1,50 марки

До кампанії проти повернення майна кол. принцям. На вулицях Берліну. На плакаті: „або конфіскація, або необмежений випуск паперових грошей“.

Доїхали—враз за кірки, за заступи.

— Ох, і шлях же!

Справді битий, біла б тебе лиха година!

І залізо не бере.

— Хоч зубами гризи, аби канава була, щоб уже устрє—не вискочив.

— Буде, товаришу комбриг!

Попаде у пастку, мов тхір отой.

Передавай далі: як постріл—в атаку вперед.

— Як постріл—в атаку вперед!

— Як постріл—в атаку.

Знов червом по зомі два ключі канавами паш зують.

Ближче, ближче.

Ясніють контури страви вища.

— Не сопи, займай дуги Тихше, тихше...

Ані звука з залізної момота.

Анішелесне гілка на вербі

Напружена тиша.

Ось ось розірве її ранивий вибух.

Руки[?] цупко стискають гранати.

Спини вигинаються проти мом стрибтути.

Ноги налапують оперти.

Очі свердлють нітьму. Вуха чують, як кров у жилах.

Ближче, ще ближче.

Комбриг уже біля самого мостика. Далі в канаві Поволі випростує голову. Револьвер шукає мети то на вербі то на темному боці броневика. Очі пильно вдивляються на крейдяні смуги—напис, читають.

— Смерть Деникину!

V.

Хто сміявся, а хто лаявся, їдучи назад.

— Свого перелякались. Покинули, чорти, на дорозі. Мом споганивсь.

До кампанії проти повернення майна кол. принцям. На вулицях Берліну. На плакаті: „або конфіскація, або необмежений випуск паперових грошей“.

Доїхали—враз за кірки, за заступи.

— Ох, і шлях же!

Справді битий, біла б тебе лиха година!

І залізо не бере.

— Хоч зубами гризи, аби канава була, щоб уже устряв—не вискочив.

— Буде, товаришу комбриг!

Попаде у пастку, мов тхір отой.

Готово.

Не втече броневик ні взад, ані вперед.

Тепер потихесеньку до нього з бомбами.

Коней осторонь, за горбок, щоб дурні кулі не покалічили.

Обережно, один за одним, ключем по канавах обабіч шляху повзли козаки.

— Не вихляйся так, побачить!

— Та цур йому, рачки воювати:

— Цить ви, сметаники! Звикли по льохах та мисниках ласувати. Лізь, лізь, не бійся черево обідрати.

— А драло б твою маму!

— Цить!

Ключ спинився.

В долині темніла купка розлогих верб, а під ними нерухомо спочивав броневик, що завдав стільки жаху і клопоту.

Німа, холодна, залізна маса.

Грізна в своїй нерухомості.

Джерело нечисленних смертей.

Жахна, жорстока тиша.

— Сплять, мабуть, а на вербі десь дозорець сидить.

Раптом вискочити—і наш...

гранати.

Спини вигинаються при
мом стрибуті.

Ноги налапують опер

Очі свердлюють
пільму. Вуха чують, як
кров у жилах.

Ближче, ще ближче.

Комбриг уже біля самого мостика. Далі в канаві
Поволі випростує голову. Револьвер шукає мети то на
то на темному боці броневика. Очі пильно вдивляються
крейдяні смуги—напис, читають.

— Смерть Деникину!

V.

Хто сміявся, а хто лаявся, їдучи назад.

— Свого перелякались. Покинули, чорти, на дорозі. Ми
споганивсь.

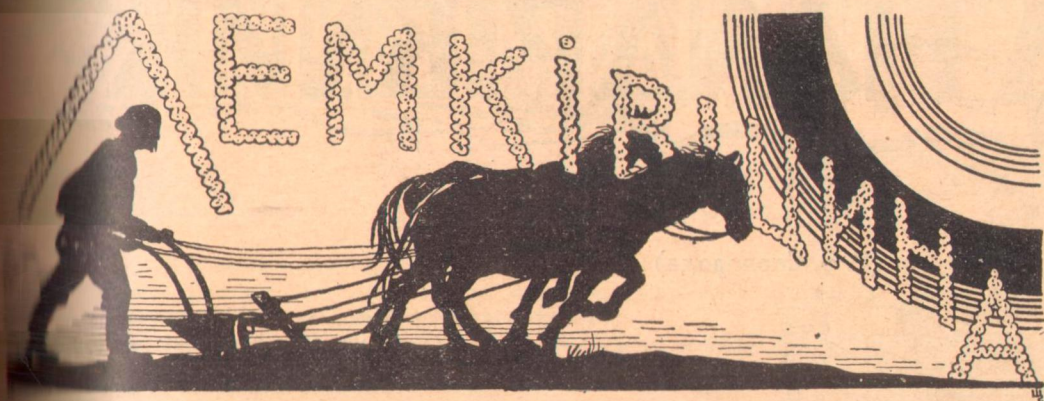
На сході сіріло небо.

Мерефа 7 червня 26 р.

С. Пилипенко.

Новий конгрес Голяндської червоної допомоги (МОПР), що нараховує понад 2500 чоловік.
За столом в центрі виконком конгресу.

Лемківщина—не „малювана“ Гуцульщина, така „пишна“ собою. Лемківщина сумна й сіра її життя. Понуро лягла вона вздовж сумовитого Сяноку (Сяну) й простяглася ген-ген аж на Бескидське взгір'я, до „самого“ Носачу, де вже „нич нема свого“ й де одні лише „чужаки живуть“. Ті „чужаки“, то—угри, чехи, словаки та поляки, а від того й говірка лемківська така „красна“, що нею так „файно“ письменник Черемшина пише. Сянок „гордий“, а тому досить лемкові сказати своє „лем“ (але), як він їде на боки береться, так сміється.

„Гі, лемку, нещасний!—скаже глумливо і, навіть, „килішка горівки“ не їсть з ним випити, щоб усі бачили.

Гі лемко вже привичаївсь до того, що „помітують“. Адже ж давно знаємо, що „з гірняка один лише сміх буває через те саме й ціла Лемківщина плаче за горами“—занедбана й забувша. Майже до самої війни було так, що „дівчина з якогось там „долин Коросна чи Риманова, доти не вважалася піти за „гірняка“ заміж, поки він не давав слови скинути з себе „гірняцьку одежину“. Та проте рідко коли зрікався „строю“, бо це й досі цупко тримається старих „постолів“, чи „холошней“ (вовняні погавиць) або вузької синьої кашмири та подібної до гуцульської „чугані“—вовняної „чугані“, яку завивають на плечі, не вдягаючи в пояса. Від ковніра „чугані“, через плечі повисає, звисає „наплечник“. Цей „наплечник“ робиться з такої самої вовни й ціла „чуганя“, але з тєю різницею, що коли „чуганя“ нічим не завиває, то „наплечник“ завжди мусить бути вкритий—переважно—червоними нитками. Оце майже вся „окраса“ звичайної лемки, як-що не згадувати „зайчатої“ шапки з вухами (зимою), „літнього капелюха (літом) та ще незмінної білої сорочки з грубого полотна, а великим скляним гудзиком, замість застіжки.

Лемківський селянин.

рело світла. Занедбаний та забутий лемко ніби зі сну пробудився. Пробудилася і його жінка. Минулої зими з'явилися перші гуртки „Союза Українок“, що має завдання зробити із жінкі не лише „газдиню“, але й громадянку.

Звичайно, це не в ніякі здобутки, лише початки, але, як для Лемківщини, то добрі вони хоч-би вже й тим, що повстали на соціальному ґрунті й намагаються стати загальною справою лемківського селянства.

Одночасно майже з'явилися й перші лемківські письменники. Поки-що знаємо лише одного з них, а саме—Григорія Гануляка, що самотужки „вибився в люди“ й перший став писати лемківською говіркою. З його нарисів та оповідань з лемківського життя бачимо, що лемківська говірка не гірша гуцульської, а те, що її досі ще не було використано є не більше, як непростимою помилкою, що сталося наслідком того, що багато наших письменників, миауючись романтичним Черемошем, зовсім не звертали уваги на сумовитий Сянок.

Тепер Гр. Гануляк показує нам його так, як-то він є у дійсності: нужда, біда, горе, далекі мандри, прагнення світла й заботони—все таке барвисте й таке чітке. Ось, наприклад, „характер“ польського суду на Лемківщині:

„Параска Феленчак крутиться по коритарі, наче когось шукає.

— А ти, бабо, чого хцеш?—помітив її „возьний“.

— Я, вибачте за слово, мати тої Феськи, што ся з Валюсом Яськом процесує.. бо він, вибачте за слово, барз негарді си з нев поступив, ви ту, паноньку, будете

що крім згаданих „доробкевичів“, попів та вузько-обмежених москофільських учителів, нічого іншого Лемківщина не знала,—все-ж таки ці „бідаки“ спромоглися витворити свою інтелігенцію, що розпочала культурну роботу.

Слабенька ця інтелігенція (переважно з середньою освітою) й слабенька її робота, бо й не все вона може так робити, як хоче, але наслідки її очевидні. Наприклад, з 2—3 сільських кооперативів, що були в 1920 р., стало 26 кооперативів і вже в кінці 1924 року створився в Сяноці „Лемківський кооперативний союз“, який, крім своєї безпосередньої роботи, допомагає ще й першому на Лемківщині товариству „Просвіта“, що при сучасному стані народного шкільництва, є тепер майже єдине джерело світла.

Григорій Гануляк, лемківський народний письменник.

Лемківський селянин.

Майже до самої війни було так, що дівчина з якогось там „долин-Коросна чи Риманова, доти не вважалася піти за „гірняка“ заміж, поки не давав слови скинути з себе гірняцьку одежину“. Та проте рідко коли зрікався „строю“, бо й досі дупко тримається старих „постолів“, чи „холошней“ (вовняної „чугані“, яку завивають на плечі, не вдягаючи в них. Від ковніра „чугані“, через плечі вона, звисає „наплечник“. Цей „наплечник“ робиться з такої самої вовни й ціла „чуганя“, але з тією різницею, що коли „чуганя“ нічим не виваляна, то „наплечник“ завжди мусить виваляний—переважно—червоними нитками. Оце майже вся „окраса“ звичайної лемки, як-що не згадувати „зайчатої“ шапки з вухами (зимою), „сирисого капелюха (літом) та ще незмінної білої сорочки з грубого полотна, а великим шкляним гудзиком, замість застіжки.

Кращий „стрій“ і лемківки. Заміжні жінки (переважно) досить характеризуються „хустинками, а дівчата заплітають коси й протягом більшої частини року ходять з непокритою головою. Загальною, як жінки, дівчата, носять чорні спідниці з дрібними зборками, темно-сині „горнобайки“ та звичайні полотняні сорочки. Все це без усяких прикрас. Отже, крім разків намиста, або яких-небудь „пацьорок“, ніяких прикрас немає...

Одначе, що це є за одну з тих причин, що ставлять лемка поза громадським життям цілої Галичини й тримають його у своєму „загумінку“.

Лемківські дівчата.

Та до того ще—Лемківщина протягом довгого часу плодила одних лише москофілів (Сандович, Гудима і К^о),—цілком по-ясноє зневажливе ставлення гучула...

Правда, протягом останнього десятиліття Лемківщина значно змінилася. Причина цього—біда, нужда, горе. Не один лемко, рятуючись від голоду, мусів тікати „за море“, переважно до Америки, де побачив життя інших „заробітчани“ і сам навчився жити. Тут виявилася, що лемко не тільки-що може працювати, але й шанувати свою працю. Багато було таких, що виїздили до Америки в одних „чуганях“, а через два роки поверталися не аби якими „доробкевичами“ і зразу-ж ставали сільськими глитами.

Одначе, не всі мандрівники були такими щасливими. Більшість із них повернулися всього лише з набутим досвідом бідацького життя й свідомістю його перебудови. Не зважаючи на те,

писати лемківською говіркою. З його нарисів та оповідань з лемківського життя бачимо, що лемківська говірка не гірша гуцульської, а те, що її досі ще не було використано є не більше, як непростимою помилкою, що сталося наслідком того, що багато наших письменників, милуючись романтичним Черемошем, зовсім не звертали уваги на сумовитий Сянок.

Тепер Гр. Гануляк показує нам його так, як-то він є у дійсності: нужда, біда, горе, далекі мандри, прагнення світла й заботи—все таке барвисте й таке чітке. Ось, наприклад, „характер“ польського суду на Лемківщині:

„Параска Феленчак крутиться по коритарі, наче когось шукає.

— А ти, бабо, чого хцеш?— помити її „возьний“.

— Я, вибачте за слово, мати тої Феськи, што ся з Валюсом Яськом процесує.. бо він, вибачте за слово, барз негарді си з нев поступив, ви ту, паноньку, будете шитко чути. Феська вам повіст, што і як било, а я вам ту цятку масла зціюпала в масничці, бо міркую, не випадає прити до сонду з голими руками. Може пани будут мати ласки око на мене і на мою Феську?

— Не турбуйце се і не буйці се ніц. Я юж то зроби, же вшистко бендзе добже...

Параска заспокоєно вийшла на подвір'є, та вадрівши дочку, моргнула:

— Не бійси, Фесько! Шитко буде добрі. Взяв од мене масло і повів: Не буйці се, я так зроби, же Ясько мусі се з вашом дурком ожени в! „О, чуеш, що не бійси нич“... *)

Отже, так власне твориться це й своєрідна сторінка української літератури, що безперечно матиме свою вартість. Значить, Лемківщина прокидається й прокидається не з добра, а з біди, як те прислів'я каже:

„Біда навчить калачи хопати“.. —

І справді таки вчить!

К. Лавринович.

Лемківський лірник.

Лемківські хлопці.

*) „Весілає з мусу“, оповідання з лемківського життя.—„Господарський календар“ 1923 р., Львів. Стор. 19-та.

ФІЛОСОФ МАНДАРІВНИК

(Г. С. Сковорода)

„Думка моя вітає безмежно в височині в глибочині, в ширину; не заважає їй ні гори, ні моря, ні степи. То думка грім вона загремить, то мов блискавка засяє словом несподіваним“ Г. Сковорода.

У селі Сковородинці відкрито пам'ятника українському народньому філософу Григорію Савичу Сковороді. Сьогодні буде сказати кілька слів про життя і творчість цієї видатної людини XVIII століття, що залишила по собі на Україні глибокий слід.

Народний український філософ XVIII століття Г. С. Сковорода народився в селі Чернухи на Полтавщині в 1722 році. Син простого козака, він з дитинства виявив надзвичайні здібності до науки. Невтомна жага знати все примусила його батька віддати хлопчика до київської академії. У Києві Сковорода зразу звернув на себе увагу і всі не могли нахвалитися ним.

Саме тоді з наказу цариці Єлизавети навітали до царської капели, вивчили Сковороду і повезли до Петербурга. Але жага до науки, жага до знань не залишила його, і коли царський подорож заїхав до Києва, Сковорода рішуче відмовився повернутися до Петербурга. Залишившись у київській академії, він цілком віддався вивченню схоластичних наук та філософських дослідів. Він дуже гарно вивчив латинську і грецьку, — німецьку та інші мови.

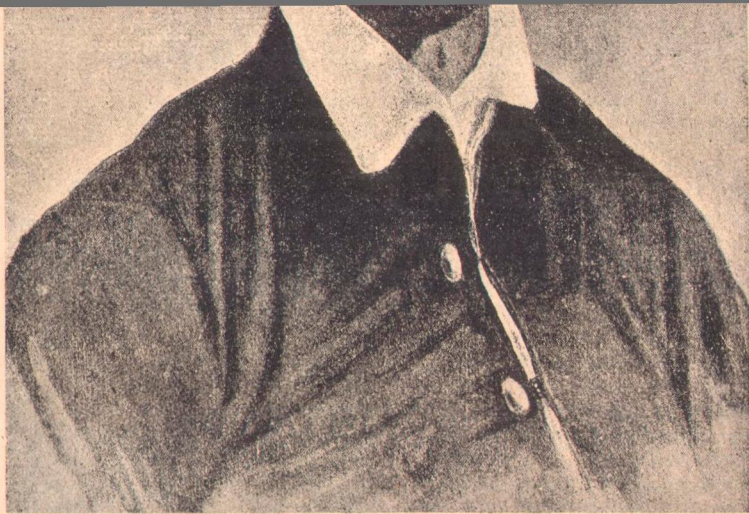
Сковорода надзвичайно любив київські красоти. З цієї книги, книги природи, як Сковорода черпав ту мудрість, що зробила його тоді єдиним, своєрідним вченим серед тодішніх вчених України. Сковорода вважав всі науки за літературу, однієї абетки, яка потрібна тільки для того, щоб вивчитися читати велику книгу природи. Величезне почуття природних красот України, любов до народу, та інші мови були такі настирливі, які можна виховати в собі лише з дитинства. Життя в званні вічно діяльного духу не змогла задовольнити київська академія.

Сковорода рветься в інший край, щоб побачити людей та більшого світу. Додому допомагає йому й Сковороді вдається побувати в багатьох містах Європи: Німеччині, Угорщині та інших. Йому пропонували катедру в одному з чужоземних міст, але він зрікся й повернувся на Україну.

Через якийсь час він був на одній з кафедр московської академії, але пробувати там недовго. Його не задовольняла тісна аудиторія. Сковороді потрібно було величезну аудиторію, без стін, де було-б тільки небо й земля. Зрікшись професурою, Сковорода пішов мандрувати.

В 1759 році він став на посаду вчителя в харківському колеґіумі. На цій посаді пробував недовго, його звільнили, бо твори його не задовольнили начальства.

Останні 20 років свого життя Сковорода мандрував по Україні, частіше всього буваючи у Харкові. В дорозі він зупинявся у селян, присвячуючи свій час навчання народу. Кінець свого життя він провів у селі Устатині.

Г. Сковорода. Оригінал зберігається в музеї Слободської України імені Г. Сковороди

Відкриття пам'ятника Г. Сковороді в с. Сковородинці (колиш. Паніванівці)

латинської і грецької,—німецьку та інші мови.

Сковорода надзвичайно любив київські красоти. З цієї книги, книги прирочення Скворода черпав ту мудрість, що зробила його тоді єдиним, своєрідним серед тодішніх вчених України. Сковорода вважав всі науки за одну єдину абетку, яка потрібна тільки для того, щоб вивчити читати велику книгу природи. Величезне почуття природних красот України, любов до народу, та мови були такі настирливі, які можна виховати в собі лише з дитинства. Знання вічно діяльного духу не змогла задовольнити київська академія.

Сковорода рветься в інший краї, щоб побачити людей та більшого світу. Допомагає йому й Сквороді вдається побувати в багатьох містах Європи: Німеччині, Угорщині та інших. Йому пропонували катедру в одному з чужоземних міст, але він зрікся й повернувся на Україну.

Через якийсь час він був на одній з кафедр московської академії, але про там недовго. Його не задовольняла тісна аудиторія. Сквороді потрібно була величезна аудиторія, без стін, де було-б тільки небо й земля. Зрікшись професорства Скворода пішов мандрувати.

В 1759 році він став на посаду вчителя в харківському колегіумі. На цій посаді пробув недовго, його звільнили, бо твори його не задовольнили начальство.

Останні 20 років свого життя Скворода мандрував по Україні, частини якого всього буваючи у Харкові. В дорозі він зупинявся у селян, присвячуючи свій час навчанню народу. Кінець свого життя він подався до села Хотетова біля Орла, але засумувавши за Україною, не вважаючи на те, що його друзі перешкодили нікуди не їхати, Скворода таки повернувся на Україну і в селі Паніванівці на 73 році свого життя вмер.

Сковорода був бідняк, це треба пам'ятати перш за все. Він ніколи не мав певних пристановища, але завжди був бажаним гостем. Задовольнявся малим.

„Добра людина — він, — скрізь найде шматок хліба й людей; а воду дасть даремно земля“...

Це був вільний гість світового світу.

Він по своїй охоті аристократично скінчив курс київської академії, бо не міг витерпіти гніту того осередку громадського, що оточував його. Обійшовши Європу він повертається на степи українські до своїх голодних обділених бідарів — землеробів. У простій світі з відлогою торбою за плечима, а дугою за поясом, Скворода скрізь навчав народ: на сходах, на майданах, коло курнів, на пасіках,—в свято, в літ, як він казав, „гарно п'яна воля“, та в будень, він — „піт поливає землю“.

Він скрізь навчав—і в бідних селянських хатах, в мішицьких палацах, повні самої стелі неправдою, жорстокістю та насильством.

Спочатку Скворода учив телював, а потім кинув це і став мандрівником — проповідником філософських основ розумного та морального життя. Часи Сквороди це були темні часи, коли не знали ніяких громадських інтересів.

не цікавилися громадськими справами, а за науку і літературу мало їм було. І не дивно, що, коли Сковорода з'являвся у Харкові (головне місто Слободського намісництва), до нього прагнули всі живі серця й уми.

Про нього писали один одному листи, обговорювали його наші, де хто хвалив, де-хто гудив.

Зрозуміло, що така справа як відкриття харківського університету для Каразіну більш-менш легко тільки тому, що першу грошеву суму на будівлю університету дали майже виключно учні, друзі, привітальники Сковороди.

І навіть не зважаючи на свою славу Сковорода був людиною надзвичайно скромною. Він пишався тільки тим, що мав славу друга селян і з приязню ставився до всіх балачок та осуду.

Свої філософські думки він дуже дотепно переказував народньою мовою, прикрашаючи її приказками, байками та оповіданнями. І нарідав йому і широкі прислухався до всього, що він казав, і неначе всмокчував у себе все те, що здавалося, може йому полегчити долю підяремного раба. Тому Сковороду людність так розуміла, тому він був так популярний. Сковорода не був якимсь-то аскетом, навпаки, він говорив про життя—це бути „веселим та бадьорим“. Бо тільки веселе серце веде до „невловимої пташини—істини“.

Навчання і творчість Сковороди глибоко демократичні. Своє навчання він називав:

„Навчання млинцями, спеченими на чорній сковородці, тканкою селянською“.

Притиблиння народу, його муки насильства, що вчинялись над ним, викликали гнівний протест і обурення, цього філософа-мандрівника.

В своєму поетичному натхненні він прозрів весь існуючий тоді світ з місця якого був в боротьбі бідаря з багатієм, обоздоленим поміщиком і поміщиками владарями.

Цю боротьбу так чудово, так яскраво висловив Сковорода в своїй піснечці, де справжня правда, де сама істота класової боротьби вкривається такою замаскованою формою:

„Лев раздирає там вовка в куски,
Тут же вовк цапа скубе за виски,
Цап у городі капуста псує;
Всякий з другого бере за своє.
Всякий хто вище, то нижчого гне,
Дужий безсильного давить і жме.
Бідний багатого—певний слуга,
Корчиться, гнеться пред ним як дуга“.

Однією з найкращих характеристик тодішньої судової тяганини та бюрократичної сваволі:

„Всяк хто не маже, то дуже скрипить,
Хто не лукавить, то ззаду сидить.
Всякого рот дере ложка суха“...

Одні знають, що цю пісню використував у Сковороди Котляревський у своїй „Наталки Полтавки“.

Відомий вчений Потебня пише, що сліпці та лірники на Україні до 100 років співали її.

Наша жива й досі; вона надзвичайно яскрава й разом з тим доступна й зрозуміла народу. Вона дійсно

Відкриття пам'ятника Г. С. Сковороді.

Цю боротьбу так чудово, так яскраво висловив Сковорода в своїй казці, де справжня правда, де сама істота класової боротьби виявлена такою замаскованою формою:

„Лев раздирає там вовка в куски,
Тут же вовк цапа скубе за виски,
Цап у городі капусту псує;
Всякий з другого бере за свос.
Всякий хто вище, то нижчого гне,
Дужий безсильного давить і жме.
Бідний багатого—певний слуга,
Корчиться, гнеться пред ним як дуга“.

Найкраща характеристика тодішньої судової тяганини та страційної сваволі:

„Всяк хто не маже, то дуже скрипить,
Хто не лукавить, то ззаду сидить.
Всякого рот дере ложка суха“...

Не всі знають, що цю пісню використував у Сковороди Котляревський для своєї „Наташки Полтавки“.

А відомий вчений Потебня пише, що сліпці та лірники на Україні ще 100 років співали її.

Вона жива й досі; вона надзвичайно яскрава й разом з тим проста й зрозуміла народові. Вона найкраще характеризує особливості й світогляду Сковороди.

У другу половину 18 століття в Україні уявляє з себе епоху становлення селянства.

Відомий до того нарід Катерина II ввела в ланцюги рабства, в ланцюги кріпацької залежності від поміщика.

Сковорода уявляє з себе живий протест проти наростаючого кріпацтва.

Він повстав проти назви селян „чорним народом“ і одверто й вважав:

„Барская умность, аки про народ есть черный, видится смешная, как и умность тех, которые философов, что земля мертвая. Как мертвой матери живых детищ? И как из чьего черного народа вылупились белые?“...

Протест Сковороди припав як протестом проти назви російського народу „подлым народом“.

Сковорода був справжній протестом проти закабалювання українського народу, проти ланцюгів принесених на Україну російськими царями.

Він своє життя давав народові.

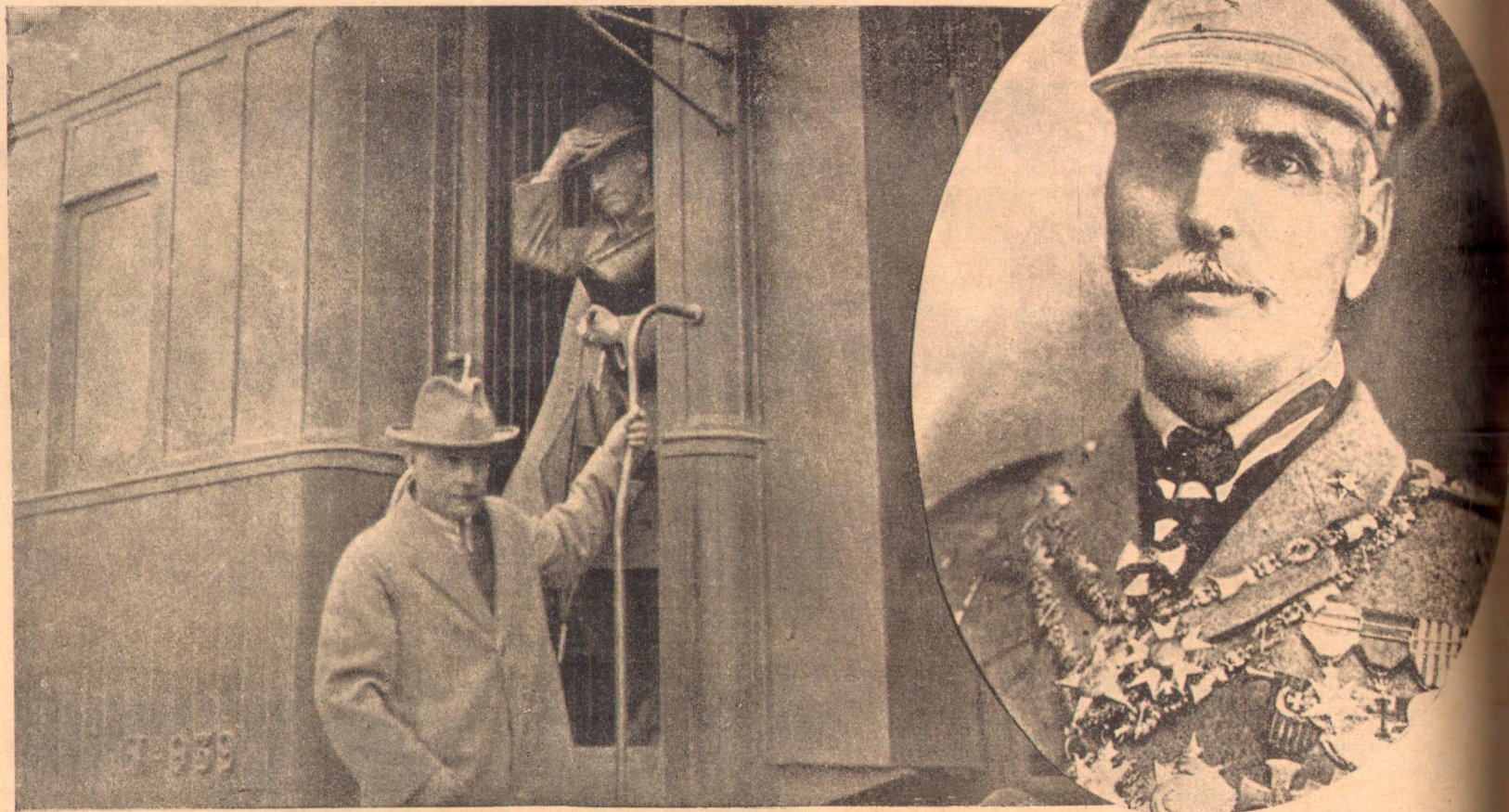
Він мав мариці, спечені на чорній землі“...

Степан Бразуль.

Зверху—улюблений дуб Г. Сковороди. Нижче—могила Г. Сковороди, на якій споруджено йому пам'ятника,

ВСЕСВІТНЯ ІЛЮСТРАЦІЯ

Міністер народньої освіти Турції—Нафі-Атуф-Бей і генеральний інструктор Комісаріату народньої освіти—Ридван-Нафі-Бей (на площадці), що прибули до Москви.

Диктатор Португалії
генерал де-Коста.

Міністер народньої освіти Турції—Нафі-Атуф-Бей і генеральний інструктор Комісаріату народньої освіти—Ридван-Нафі-Бей (на площадці), що прибули до Москви.

Диктатор Португалії генерал де-Коста.

Новий шведський міністер закордонних справ Левфгрен.

Грецький посол гр. Пакурена, що прибув до Москви. Комендант Кремля тов. Петерсон зустрічає його.

Ішак Ходжес—генер. секретар Інтернаціоналу вуглекопів.

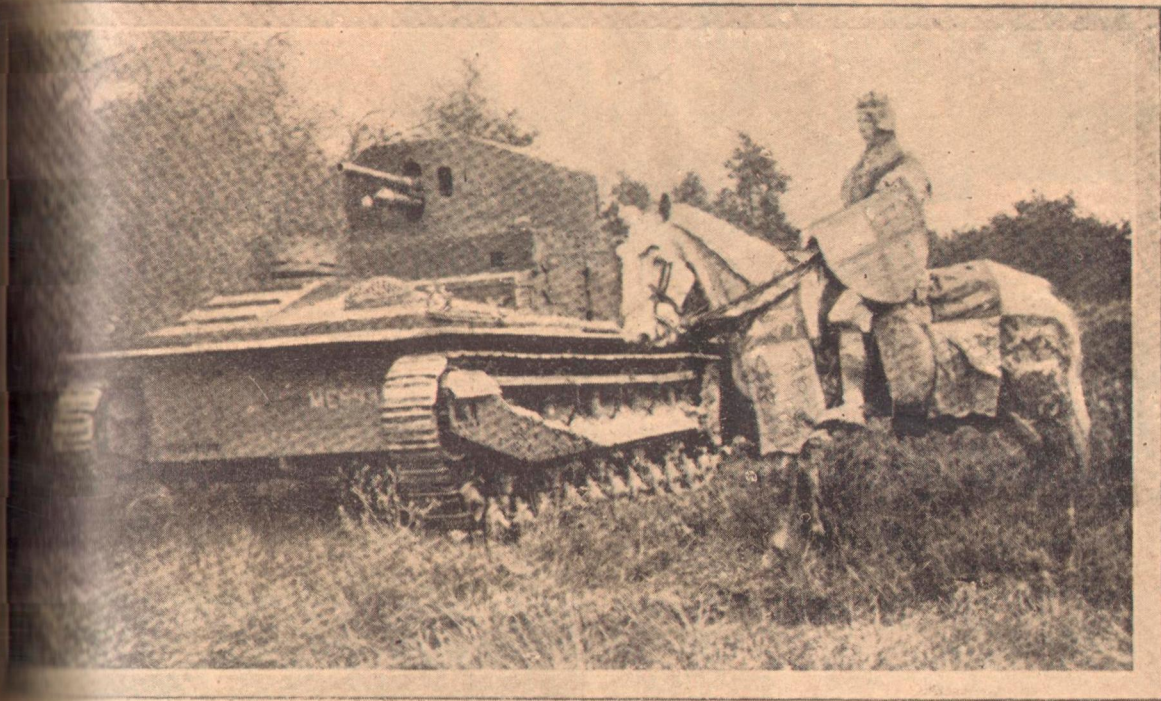

Президент Польщі Мосціцький в супроводі Пілсудського та Бартеля приймає парад війська.

Внизу, ліворуч—на вулицях Парижу. Інваліди імперіялістичної війни працюють над різними кустарними виробами.

Велосипедисти-артисти. Група сміливих, вдалих велосипедистів показує своє мистецтво у Берліні на високих одноколесних велосипедах.

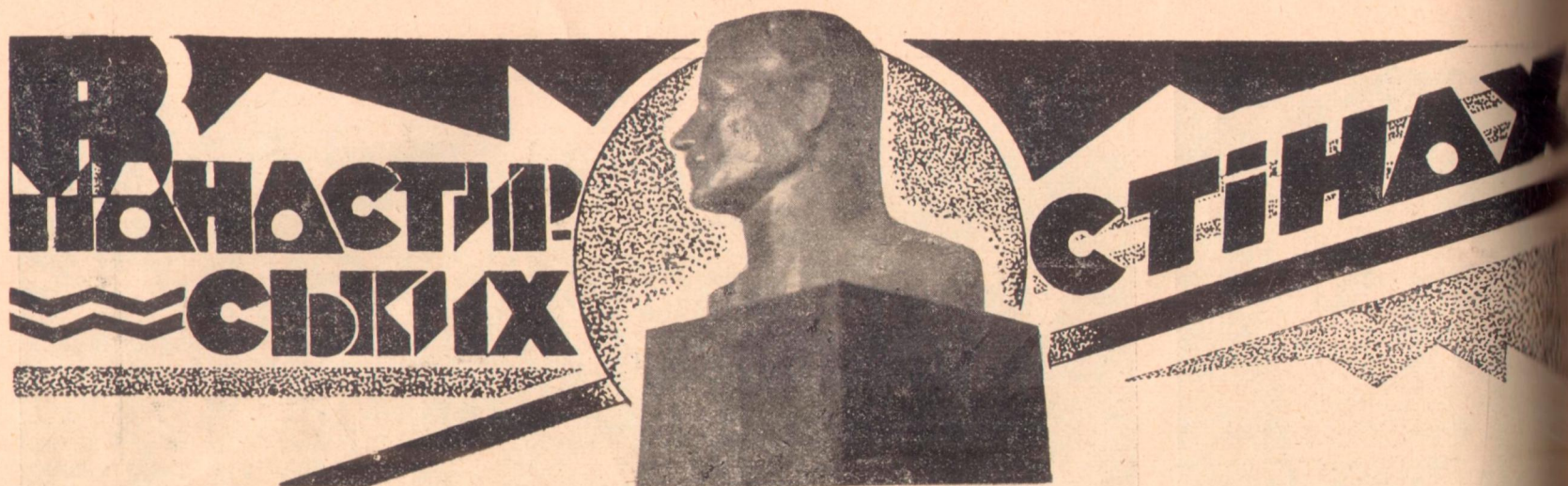
Президент Польщі Мосціцький в супроводі Пілсудського та Бартеля приймає парад війська.

Внизу, ліворуч—на вулицях Парижу. Інваліди імперіалістичної війни працюють над різними кустарними виробами.

Велосипедисти - артисти. Труппа сміливих, вдалих велосипедистів показує своє мистецтво у Берліні на високих одноколесних велосипедах.

Порядок сучасний і минулих часів. На фотографії: поряд теперешній танк останньої конструкції і середньовічний лицар. Яким мізерним здається цей лицар, коли порівняти з сучасними знаряддями, вбивства, що їх все вдосконалює, буржуазія.

Соціалний музей ім. т. Артема.

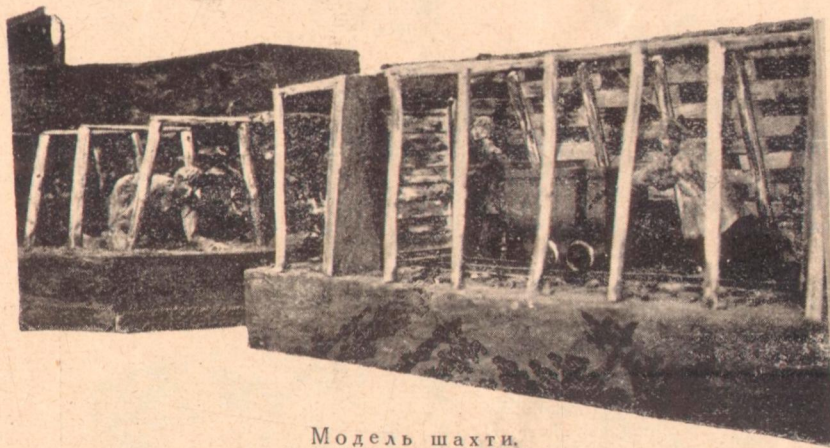
...**Б**АРВИСТИМ пензлем художника й натураліста вільний степ України перенесено до Харкова, під склепіння Покровського монастиря. Під муром, де так недавно, яких 6-7 літ тому, молитовний шепіт богомільної бабусі і громовий бас протодіякона зливалися з пахощами кадила й світлом воскових свічок, тепер чути цілком інше:

— Ач, мишеня проковтнути збирається...

— Яке там мишеня? — здорову мишу... Вона, десь, і за життя таким звіром ласувала... Чи правда, товаришу керовнику?..

— Так, каня мала дійсно очоче живиться шкідливими гризунами... Вона знищує теж плазунів і різних комах... Каню малу треба вважати за дуже корисного птаха...

Поряд з цим майстерньо напханим птахом вистроїлися перед глядачем десятки інших пернатих і безперних жителів степу. Тут і журавель степовий, і куріпка, і сокіл-дунь... Тут же—маленьке звіря—зінське щеня, що вилазить з нори; далі—земляний заяць, ховрашок рябий, тхір і ще якісь ссавці. Трохи вище—засклений ящик—вітринка: сарана, яра совка, гесенська муха, кузька й інші шкідники, по одному, на шпильках ентомологічної колекції. Навколо цих представників фауни—степова флора. Вона подана і на полотні маляра, і на ватмані—художника-графіка, і (засушена) на чорному папері ботаніка-гербариста.

Модель шахти.

помешканні „Основи життя“, серйозно цікавиться біологією, випустить нагоди уважно подивитися прекрасні таблиці „до вивчення нирки, її вигляду й життя“. Це лекція, що склав д-р Шмельцер, чистю могла б займати місце, якому завгодно природознавчий музей Заходу.

В одній з кімнат природних умов життя міститься акварій і рарій. Там ви побачите живих рясів, тритонів, мідяницю, черепах.

Відділ охорони здоров'я. Цей відділ ще не впоряджений; на шпальці його експонатів нема пояснюючих написів, а коли на деяких виставлених річех і збереглися етикетки, то користь з їх дуже невелика.

Майстерньо зроблені муляжі, плакати й фотографії дають тут наглядні поняття про профілактику й лічення сифілісу, туберкульозу, алкоголізму, бо чорнило на етикетках вицвіло від часу майже зовсім. Правда, також різних здобутків новітньої медицини, як от, приміром, встановлення зв'язку між конструкцією людини й нахилом її до певних хвороб, не показано зовсім. Проте, подивитися тут є на що. Перш за все—на форми соціальних хвороб.

Майстерньо зроблені муляжі, плакати й фотографії дають тут наглядні поняття про профілактику й лічення сифілісу, туберкульозу, алкоголізму.

Спинаючись на сходах і на площадці, де виставлені мусянжові муляжі

6-7 літ тому, шепіт богомільної бабусі і громовий бас протодіякона зливалися з пахощами кадила й світлом воскових свічок, тепер чути цілком інше:

— Ач, мишеня проковтнути збирається...

— Яке там мишеня? — здорову мишу... Вона, десь, і за життя таким звіром ласувала... Чи правда, товаришу керовнику?..

— Так, каня мала дійсно охоче живиться шкідливими гризунами... Вона знищує теж плазунів і ріжних комах... Каню малу треба вважати за дуже корисного птаха...

Поряд з цим майстерньо напханим птахом вистроїлися перед глядачем десятки інших пернатих і безперних жителів степу. Тут і журавель степовий, і куріпка, і сокіл-лунь... Тут же — маленьке звіря — зінське щеня, що вилазить з нори; далі — земляний зайць, ховрашок рябий, тхір і ще якісь ссавці. Трохи вище — закслений ящик — вітринка: сарана, яра совка, гесенська муха, кузька й інші шкідники, по одному, на шпильках ентомологічної колекції. Навколо цих представників фауни — степова флора. Вона подана і на полотні маляра, і на ватмані — художника-графіка, і (засушена) на чорному папері ботаника-гербариста.

Другий мур — „Ліс“. Ця група теж складається з напханих птахів і звірів, гербарія, малюнків, кольорових таблиць.

Поряд із лісом — куточок вимерлих і тих, що вмирають, тварин і рослин України.

У колишній церкві демонструється „Основи життя“. Тут ви можете ознайомитися з усіма стадіями ембріонального стану й життя різних організмів. Тут і недоношений плід, що зберігається в посудині з формаліном; і давно вмерлий дід, від якого зостався самий кістяк; і характерні моменти фізіологічних процесів в тваринному й рослинному царстві; препарати з анатомії безхребтових, і ще чимало цікавого й навчаючого побачить глядач у

Зала часів Олександра І-го.

Модель шахти.

бо чорнило на етикетках видвіло від часу майже зовсім. Правда, такий різний здобуток новітньої медицини, як от, приміром, встановлення зв'язку між конструкцією людини й нахилом її до певних хвороб, не показано зовсім. Проте, подивитися тут є на що. Перш за все — на форми соціальних хвороб.

Майстерньо зроблені муляжі, плакати й фотографії дають тут наглядне поняття про профілактику й лічіння сифілісу, туберкульозу, алкоголізму.

Спиняючись на сходах і на площадці, де виставлені мусянжові шаблі й менти, колекція старовинної зброї, художньо розмальовані грамоти від Петра І до Олександра І, лубки й гравюри історичного характеру, ви потім переступаєте поріг „Дворянської зали“.

— Сміливіш, сміливіш заходьте! Їх сіятельства нічого не матимуть проти... — ласкаво закликає вас, посміхаючись, дідусь — служник музею.

Ви дивуетесь, про які „сіятельства“ жартує служник. Але перш, ніж ви почуєте які небудь офіційні пояснення про експонати „Дворянської зали“ дідусь люб'язно каже:

— Килим й крісла ці, картини, кришталевий посуд, вази і все інше, словом, усі ці роскоші, були колись у маєткованні графів Строганових у Сумському повіті...

Через хвилину ви довідуєтесь

Астрономічний гурток.

часто мога о занадти на якому завгодно природознавчому музеї Заходу.

В одній з кімнат природознавчого музею виставлено акварії риб. Там ви побачите живих риб різних порід, тритонів, мідяницю, черепах.

Відділ охорони здоров'я, який ще не впоряджений; на ньому виставлено експонатів нема повноцінних написів, а коли на деяких виставлених річах і збереглися етикетки, то користь з їх дуже невелика.

робітника музею, що комфортабельна обстановка цієї зали, серед знаються у віці величезний портрет Олександра І—пензлю Щукина, велика статуя Венери Медицейської й порцелянові вази—це роскш XVIII віку...

Дальша зала—перша половина XIX століття. Панські розкоші. Багато Клавесини. На стінах—кольорові гравюри Петерсена „Старий мур" і серед творів малярства—оригінал відомої картини Ге—Пушкін у Пушкіна“.

Ще 6-7 кімнат художнього відділу. В них більш-менш вдало показано— формування станкового й прикладного образотворчого мистецтва під впливом моделювання чинників суспільного розвитку. В творах малярів і скульпторів, у ювелірних виробках або в меблях кожної епохи глядач може помітити єдності, яким завжди пройняте буття пануючої класи—буття, що відбивається в убраннях і зачісках, в архітектурі й поезії, у філософії й управлінні державою.

В залі, де показано епоху російського феодалізму, ми бачимо на порцелянові й дереві сценки з поміщицького побуту. В кімнаті, де подано розвиток художнього будівництва при радянській владі, на фабриці Ленінградського порцелянового заводу, на моделях і проектах теперішнього будівництва, у творах робітників палітри відбився новий побут, новітній.

Цей примір, куточок колись популярного об'єднання художників „Мистецтва". Тут і феодальна пишність минулих століть, яку відтворив „петербурзького стилю“ Олександр Бенуа, і півсонна мотухна зачарованого голландськими туманами Добужинського, і закоханість російський модернізм Білібіна... Рядом—полотна „Союзу руських художників“.

Кілька ступнів далі—лубочний нео-натуралізм групи „Бубновий

Музей й зразки работ академіків—„передвижників“ з Рєпіним в їхньому стилі, а також збиточних „безпредметників“, на адресу яких так часто чути компліменти учасників робітничих екскурсій...

А звідки—європейське мистецтво?—Його теж є не одна тисяча зразків. Але ці тисячі поки що неприступні для огляду. При крайній недостатці місця, при бракові вітрин і спеціальних підставок було б цілком правильно відкрити доступ до таких, приміром, цінностей, як офорти Рембрандта. І Рембрандт і багато інших майстрів—Дюрер, Делакруа й інші—все ще чекають музейних вітрин.

Не в кращому стані й ті з наших земляків, про імена та особисте життя яких історія не знає. Але й ці зали залишили нам багато цікавого в українській народній творчості, у декоративному мистецтві. Скільки художніх творів, виробів невідомих майстрів, обдарованих стилістів—не дждуться уважного обслідування, щоб стати із сховища.

моментами процесу роботи гірників: перед вашими очима—чудові моделі. Коли хочете мати поняття про небезпеки та шкідливість роботи вуглекопа, можете задовольнити свою цікавість величезним (від підлоги до стелі) макетом—різнобарвною схемою небезпек і шкоди.

В цій самій кімнаті увагу глядача притягають матеріяли до питання „що дає нам кам'яне вугілля“.

Одно з помешканнів відділу продукції одведено кераміці. Там, як на долоні, виробниче життя фаянсового заводу „Серп та Молот“ при станції Будах.

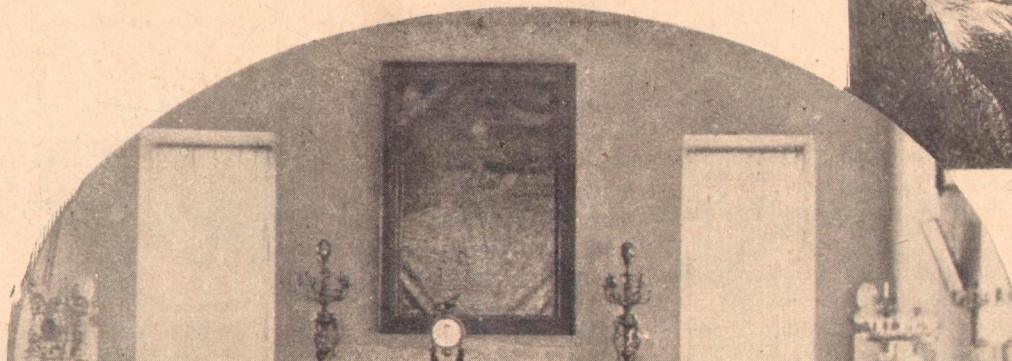
Хто схотів би дізнатись тайни продукції й інших галузів народного господарства, мусить подивитися продукцію Мерефянської гуті.

Музей не тільки популяризує досягнення різних галузів культури. В наукових комісіях його, в астрономічному гурткові при музеї згуртувалися видатні дослідники, що приготували до друку чимало великих праць по біології й світознавству. Можна сподіватися, що найближчих місяців на книжному ринкові з'являться плоди науково-дослідницької роботи професорів Тарнані, Маркова й Покровського, ботаників—Стаховського й Прянишнікова, снтомолога Каховського, астронома Каргера й інших робітників науки, що близько стоять до творчої діяльності Всеукраїнського музею.

Г. Шпігерс.

Офорт Рембрандта. Портрет матері художника. В овалі—меблі кінця XVIII століття з

Музей продукції. В темній шапці скулиться, ско...

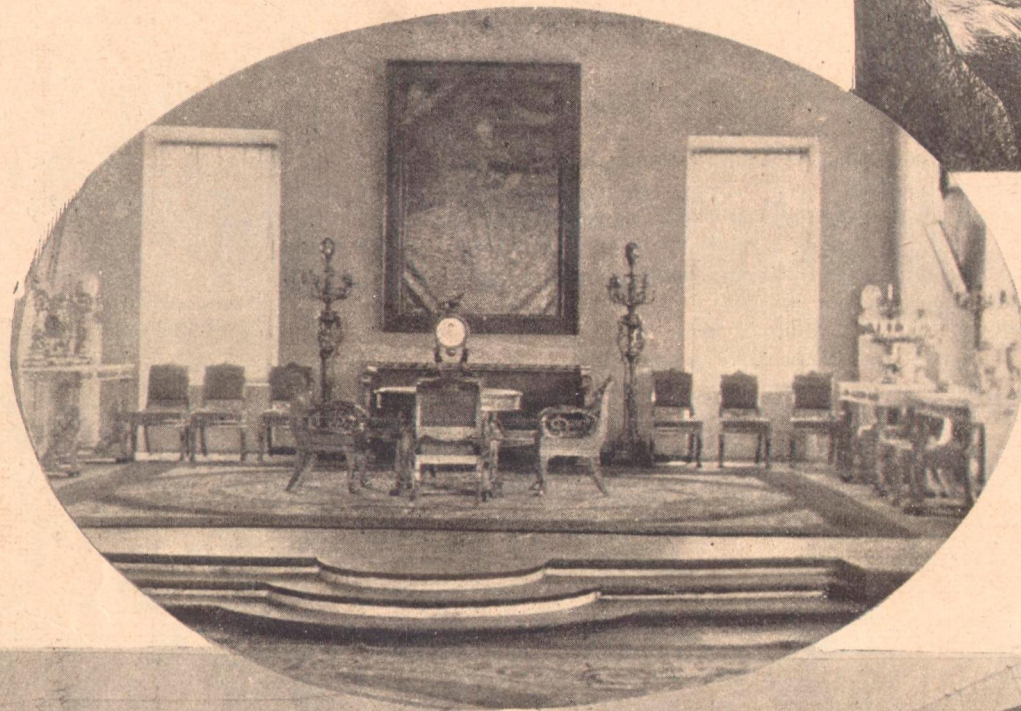
...компліменти учасників робітничих екскурсій...
 А відібно—європейське мистецтво?—Його теж є не одна тисяча зраз-
 ців, але ці тисячі поки що неприступні для огляду. При крайній недостаті
 виставлення, при бракові вітрин і спеціальних підставок було б цілком
 правильно відкрити доступ до таких, приміром, цінностей, як офорти Рем-
 бранта і Ренбрандт і багато інших майстрів—Дюрер, Делакруа й
 інші, які ще чекають музейних вітрин.

Не в кращому стані й ті з наших земляків, про імена та особисте
 життя яких історія не знає
 і які залишили нам
 тільки української народної
 мистецтва у декоративному
 стилі. Скільки художніх
 виробів невідомих
 майстрів, обдарованих стили-
 змацями—не діждуться
 належного обслідування,
 поки не з'явиться
 спеціальна
 експозиція
 їхніх творів.

...продукції. В темно-
 му шахті скулився, ско-
 ло, чоловік. Це—забойщик
 в одному з штрєков. При-
 встав його з піднятим
 вантажем у найтруднішу хви-
 лину забивання чорного зо-
 лота надрів землі. Через
 кілька хвилин відсіль—момент
 виходу вагонеток чорною
 землею. Трохи далі—коно-
 вальники, ствольні
 машини і всі за роботою.
 Через декілька хвилин до-
 шав наглядно ознайо-
 мити з найхарактернішими

...нікова, ситомолога Кахов-
 ського, астронома Каргера
 й інших робітників науки,
 що близько стоять до ко-
 рисної діяльності Всеук-
 раїнського музею.

Г. Шпігерс.

Офорт Рембрандта. Портрет матері художника. В овалі— меблі кінця XVIII століття з маєтку „Хотень“ графів Строганових, кол. Сумського повіту, на Харківщині. Внизу—куток природничого відділу та кімната художників „Мир искусства“.

Фотограф
М. Зільберман

Нарис К. Гордієнка

З усіх кутків землі радянської з'їдався люд бородатий, втомленим запалим поглядом приголомшено навкруги оглядався...

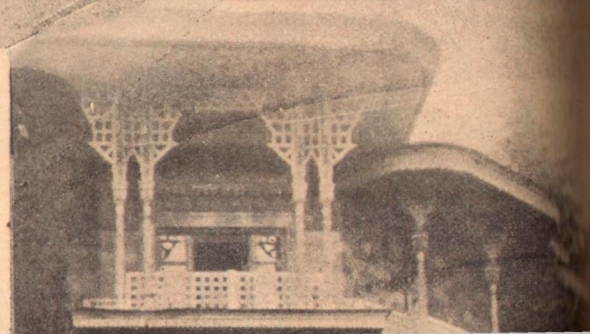
Дивовижні рослини, клумби, дерева, мармурові басейни, таємничо-роскішні вази, німфи, колони, орнамент—око приковували...

Несміливо бродили по рівних доріжках, до шорхіту камінчиків дрібненьких прислухались...

Гори, море мінилися різнокольоровими барвами і в затуманеній далені зникали, око тануло в безмежних синіх переливах...

Прозоре, наповне запахом здоровим полком

повзли хмари, чиплялися за хребти гострі, в прозорій тиші, здавалось чути було як роздирались хмари, звисали клаптями...

З усіх кутків землі радянської з'їздився люд бородатий, втомленим запалим поглядом приголомшено навкруги оглядався...

Дивовижні рослини, клумби, дерева, мармурові басейни, таємничо-рокішні вази, німфи, колони, орнамент—око приковували...

Несміливо бродили по рівних доріжках, до шорхіту камінчиків дрібненьких прислухались...

Гори, море мінилися різнокольоровими барвами і в затуманеній далені зникали, око тануло в безмежних синіх переливах...

Прозоре, напоєне запашним, здоровим подихом гірським, повітря стрімко в запалі груди вривалося, хворі легені швидко, мов клапани, запрацювали...

Легко, глибоко дихали груди, під квітчастими хусточками ситцевими, розгорілися вицвілі очі, червоними плямами заграли бліді лиця...

Прислухались до шуму хвиль...

Порозстеляли хустки на березі, одяг, захоплено, широко розпластували кістяве, жовте тіло...

Сонце пронизувало тіла гарячими голками...

* * *

Насторожено ступали по скляному паркеті, м'яких доріжках килимових, розглядали високі, блиску одполірованої кістки слонової, стіни...

Обережно хлопались в умивальниках з рожевого мармуру.

...А там ген, доки око глянє зеленіли гори, мов попілом при-сипані, лівиво

повзли хмари, чиплялися за хребти гострі, в прозорій тиші, здавалось чути було як роздирались хмари, звисали клаптями на герхів'ях.

Синім стекларусом грало море, хлопалося білопіняве об камінні береги...

Море і гори в затуманеній далені танули...

Довго стояли перед великими вікнами, задумно поринали в простори...

— І скільки б таке скло коштувало? — звертався костромський бородач до турського білобри-сого...

— А хто його знає, — мовчки маракував той, — мабуть з тисячу...

— Тисячу?!
Ого...

— Увесь палац сім мільонів золотом, до війни, коштував... Грошкики...
Борода хитнула головою; зосереджено оглянула палац:
— Да, це мабуть великі гроші... Вміди царі шикувати...

В колиш. палаці Олександра III нервово хворі селяне лікуються ...

Виграють рельєфами пружні м'язи ...

* * *

Коднан з кутка в куток, до всього приглядались, проводили пальцями по лакованій меблі, милувались ніжними каштановими, білими кольорами.

Довго стояли перед французькими гравюрами в кімнаті князівень. Розглядали уважно...

Хороші рамки,—цокали нігтями...

Згоріха мабуть...

Зайшли в гості до жіночої палати.

Чи не пора вже від дзеркала одлипнути?—кидали з порога.

Та то царське дзеркало, чим довше дивишся то красивішою робишся. Дивилася борода, кирпатим сміхом морщився ніс...

Видко зразу, що в царському вмивальнику вмивався,—верескливим ринотом залаялась палата.

Давонили на обід.

В царській їдальні садовились за довжелезним столом білою скатертиною на сивині.

Як думаеш, яку заморську страву нам подадуть?—питала борода в слугу.

Служники в мисках розносили борщ.

Слухай, Митре, не сьорбай так, це ж не по енеральському, — невгадувала борода.

Краще заморської,—не одривалося від миски розпарене обличчя...

Після кави—„мертва година“,—ніхто ні гу-гу-гу...

* * *

Великий палац-санаторій для сухотників—400 селян, селянок лікується в малому палаці—нервово хворі...

Чисте повітря, добра їжа, лікарський догляд вбивають сухоти...

Душ Шарко пружкими водяними струмками стьобав по тілах млявих. Милує жовту кволість...

Здрігаються плечі, задихаються груди, сміються очі, спина вигинається.. Чорна грає кров...

Ванни, масажі, море...

Ураїці, коли так свіжо в'є з гір, а сонце лише вилазе з моря, на майбутнє перед палацом, гурт фізкультурників-селян сухотні тіла муштрує...

Потрохи вирівнюються запалі груди, виграють рельєфами пружні м'язи. Сонце смагавий колір наводить... Виснажені, кволі тіла здоров'ям починають ся...

* * *

Коли ж настає вечір, тоді перед великим палацом в стилі італійського ренесансу, радісно гармошка рипав...

Перед дверима церкви в візантійському стилі захлаивається балалайка..

Балалавчик хвацьки ростопирченими пальцями б'є в струни, вертить баньками, молодецьки виспівує ..

Здрігаються плечі, підтоптують ноги...

З диким вереском зриваються з місця, руки в боки, один перед одним вигинаються, молодечеством нахваляються, кружлять віхором в танку, закаблуком вистукують, приспівують...

Біля східного палацу гурт хворих стоїть, заморожено вглядається в синє небо.

В місячному просторі розливається журна пісня:

„Рече та стогне Дніпрширокий“.

* * *

Згодом культкомісія почала концертівлаштувати, вистави, запрошувала акторів з міста. Серію лекцій прослухали хворі—про гігієну, тубер-

Після кави—„мертва година“,—ніхто ні гу-гу-гу...

* * *

Великий палац-санаторій для сухотників—400 селян, селянок лікується
в малому палаці—нервово хворі...

Здорове повітря, добра їжа, лікарський догляд вбивають сухоти...

Душ Шарко пружкими водяними струмками стьобав по тілах млявих,
змиває жовту кволість...

Здрігаються плечі, задихаються груди, сміються очі, спина вигинається...

Червона грає кров...

Ванни, масажі, море...

Уранці, коли так свіжо віє з гір, а сонце лише вилазе з моря, на май-
дані, перед палацом, гурт фізкультурників-селян сухотні тіла муштрує...

Потрохи вирівнюються запалі груди, виграють рельєфами пружні
члени... Сонце смаглявий колір наводить... Виснажені, кволі тіла здоров'ям
розвиваються...

* * *
Згодом
культко-
місія по-
чала кон-
цертивла-
штовува-
ти, виста-
ви, запро-
шувала ак-
торів з мі-
ста. Серію
лекцій
прослуха-
ли хворі—
про гігіє-
ну, тубер-
кульоз, са-

Хворі селяне Лівадійського палацу разом з чехо-словацькою робітничою делегацією.

В час відпочинку.

н'гарію. На книжки, газети накинудись.
Сількорівський гурток зорганізувався.

Почали видавати стінгазету. В ро-
зумній розвазі використовували вільну
годину.

* * *

Місяць минав... Зміцніли м'язи, очі
блищать свіжим блиском... Вирівнялись
впалі щоки, смаглявою усмішкою вдо-
волено вилискували, груди не кахика-
ли немічно, не хропли продертими
міхами...

Після „мертвої години“ спочивали
в кімнаті князівень, розмовляли...

— Ось приїду до дому—не пізнає
жінка, їй-бо не пізнає! 30 фунтів нагнав.

— А я 20... Я 15—Тільки й чує було.

Загарцює тепер плуг в руках, під-
стрибне господарство!

Де жили раніш царі—тепер фабрика
здоров'я лікує люд селянський тру-
дящий...